

Posudek vedoucího na bakalářskou práci Jakuba Žaby *Nacionalismus a demokratizace. Možnosti a limity jugoslávské demokratické alternativy*

Jak je vidět už z úvodu práce kolegy Žaby, jeho cesta k tématu nebyla snadná. Vybral si téma značně spletité a také už mnohokrát zpracované, a tedy takové, které by možná ani nebylo vhodné pro bakalářskou práci, protože nabízí buď příliš snadnou, anebo naopak příliš náročnou cestu. Autor si vybral druhou z nich a úspěšně ji prošlapal.

Práce je rozdělena na dvě části, které spolu sice dobře komunikují, přesto ale jsou od sebe oddělené nejen tím, že jedna diskutuje teoretické koncepty, zatímco druhá je historickou analýzou příčin konkrétní události. Lze rovněž říci, že obě části práce, jak ta teoretická, tak ta empirická, mají svou vlastní zápletku. Už to staví hodnocenou práci nad většinu bakalářských prací, pro něž je teoretická část často jen nutným zlem, úvodní „omáčkou“ bez záměru intelektuální problematizace. Zde jsme naopak svědky textu, který má značné intelektuální ambice.

V první části se autor snaží vyhnout hned několika zkratkovitým úvahám: svému vlastnímu dřívějšímu intuitivnímu antinacionalismu (a tendenci stavět do protikladu demokracii a nacionalismus), předsudečné dichotomii některých badatelů mezi etnickým a občanským nacionalismem, ale zároveň i pozici, která by byla pouhou negací těchto předsudků, zejména prvního z nich: totiž představu, že existence národa a tedy nějaký stupeň nacionalismu je nutným předpokladem státu (a potažmo, že soužití několika národů v jednom státě je problematická výjimka a cosi nemožného z hlediska demokracie). Východiskem se mu po dobrodružné teoretické pouti stane pojetí státního národa Linze a Stepana.

Ve druhé části skočíme rovnýma nohama do silné politické analýzy, která snese všechny nároky toho, pro co se vžilo označení *process tracing*. Autor se v úvodu velmi vtipně vymezuje vůči dvěma hlavním alternativním vysvětlením rozpadu Jugoslávie: představě o věčném nacionalismu a představě o selhání elit. Velmi výstižně ukazuje ekonomickou a politickou disfunkčnost jugoslávského modelu, ukazuje na svého druhu bizarní kombinaci diktatury s radikální federalizací, která vedla k neustálé reprodukci národnostních štěpení a v posledku také (zejména po oslabení centra) k nepřehledné mocenské struktuře. V textu ale Žaba není deterministou, na výrazných aktérech (pravoslavná církev, akademici, chorvatské a slovinské demokratizační/nacionalistická hnutí) ukazuje možnosti a meze jednání.

Práce je plodem zdařilého dvouoborového studia, autor v ní prokázal jak značnou erudici v moderních dějinách Jugoslávie, tak schopnost konceptuální práce. Vlastně se mi těžko vůči ní cokoli namítá, i proto, že jsem nemnoho svých námitek uplatnil při vedení práce a autor textu patří k těm studentům, kteří jsou schopni obhájit svůj názor, ale zároveň také tvůrčím způsobem využít kritiku.

Jedna z mála mých podstatnějších pochybností se týká pasáže o Slovinsku, kde autor jako příčiny relativně poklidné a relativně nešovinistické demokratické separace vnímá 1) jasně odlišené území 2) etnickou homogenitu a 3) vyspělost občanské společnosti, která „*Slovinsko zásadně odlišoval/a/ od chudších oblastí Jugoslávie, kde zkrátka lidé neuměli své ekonomické a politické zájmy vyjádřit jinak než v kategoriích etnocentrického nacionalismu*“ (s. 76). Kladu si otázku, zda první dva body trochu nevyvracejí ten třetí – není to tak, že Slovinsko prostě neřešilo stejnou problematiku jako např. Bosna a Hercegovina nebo Kosovo, vzhledem k územní a etnické kompaktnosti neměli problém se sporným územím či „spornými“ lidmi? Zdá se mi, že mnohým bosenským pacifistům na různých stranách nebo třeba Ibrahimu Rugovovi nelze upřít relativně vysokou politickou kulturu a demokratický étos – ale jejich společnosti čelily jinému typu problémů, v nichž pacifistické taktiky a univerzalistický demokratický étos snadno ztratil věrohodnost a aktéry typu Rugovy nahradili aktéři typu UCK.

Práce svou úrovní vysoce převyšuje běžné bakalářské práce a plně si zaslouží být ohodnocena známkou výborně.